

УДК 373.2.091(477)«19»(045)

ЮЛІЯ СИРОВА*(Харків)*

ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАСАД МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ СТ.)

У статті охарактеризовано періоди розвитку та проаналізовано зміст організаційно-педагогічних засад методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України (друга половина ХХ ст.). Комплексно розглянуто основні тенденції процесу розвитку методичної роботи та фактори, що на нього впливали. Здійснений у статті історіографічний аналіз досліджуваної проблеми дозволяє узагальнити досвід минулих років для подальшого розвитку організації методичної роботи в сучасних дошкільних навчальних закладах України.

***Ключові слова:** періодизація, організаційно-педагогічні засади, дошкільна освіта, методична робота, форми організації методичної роботи.*

Здійснення історико-педагогічного аналізу дослідження проблеми організаційно-педагогічних засад методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України (друга половина ХХ століття) дає можливість спостерігати певні закономірності й обумовленості, визначити загальні тенденції розвитку означеної проблеми. Одним із важливих та поширених завдань історико-педагогічної науки є проведення періодизації розвитку досліджуваного явища. Чітка та обґрунтована періодизація дозволяє зрозуміти структурні особливості науки та освіти, генезис та еволюцію ідей, концепцій, теорій, понятійних систем, методів, змісту освіти. Саме тому проблема періодизації методичної роботи в зазначений період набуває актуальності.

У межах нашого дослідження важливим є аналіз робіт вчених присвячених проблемі періодизації історико-педагогічних процесів (Я. Бурлаки, Н. Дічек, Н. Гупана, Т. Мандрикіної, О. Пометуна, Ю. Руденко, О. Сухомлинської та ін.); особливе місце в дослідженні мають праці, в яких розкрито окремі аспекти методичної роботи в закладах освіти (Я. Бенціон, А. Богуш, Г. Васильєва, Г. Григоренко, Н. Дудніченко, І. Жерносек, О. Зубкова, О. Зайченко, Л. Калужька, К. Крутий, Л. Поздняк, Н. Савінова, І. Терещенко, Л. Швайка, І. Щербо, О. Янушевич та ін.).

Проте проведений історико-педагогічний аналіз наукових робіт показав, що дане питання знайшло часткове відображення у сучасному історичному та історико-педагогічному науковому пошуку. Отже, зазначена вище проблема залишається недостатньо розробленою та маловивченою.

Мета статті полягає в періодизації розвитку організаційно-педагогічних засад методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України (друга

половина ХХ ст.), враховуючи особливості історико-педагогічних знань із дошкільної освіти.

Дослідження проблеми організаційно-педагогічних засад методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України охоплює досить тривалий період часу, тому слід зазначити, що одним із важливих питань є періодизація процесів становлення і розвитку методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України другої половини ХХ ст.

У межах нашого дослідження важливим є аналіз робіт вчених щодо проблеми періодизації історичних явищ. Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить про те, що окремі аспекти даного питання розкрито у працях Я. Бурлаки, Н. Дічек, Н. Гулана, Т. Мандрикіної, О. Пометуна, Ю. Руденко, О. Сухомлинської. Теоретичний аналіз їх праць показав, що періодизація як розподіл історико-педагогічної реальності на періоди є обов'язковим засобом пізнання будь-яких історичних явищ і прогнозування можливостей їхнього розвитку в майбутньому.

Спираючись на думку Н. Гулана, можна виділити таке визначення поняття періодизації – це логічне розмежування досліджуваного періоду відповідно до якісної характеристики його відносно самостійних окремих етапів [2, с. 19].

Необхідно підкреслити, що особливе значення для дослідження має аналіз праці О. Сухомлинської «Періодизація педагогічної думки в Україні: кроки до нового виміру». Спираючись на розроблену періодизацію української педагогічної думки, можна простежити тенденції розвитку організації методичної роботи в Україні на різних етапах її становлення. Автор визначає 6 періодів її розвитку. В контексті нашого дослідження доцільно розглянути шостий період розвитку педагогічної думки, який обіймає 1920-1991. У своїх дослідженнях автор поділяє його на *певні етапи*: *I* – 1920-1933 рр.: Етап експериментування й новаторства; *II* – 1933-1958 рр.: Українська педагогіка як «складова російської радянської» культури; *III* – 1958-1985 рр.: Українська педагогічна думка у змаганнях за демократичний розвиток; *IV* – 1985-1991 рр.: Становлення сучасного етапу розвитку української педагогічної думки в рамках радянського дискурсу; *V* – 1991 р.: Розвиток педагогіки і школи в Українській державі [9, с 37-54].

У межах дослідження важливо детально проаналізувати розвиток методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України спираючись на II, III, IV етапи розвитку педагогічної думки (за О. Сухомлинською).

Аналіз указанного наукового дослідження О. Сухомлинської свідчить, що розвиток педагогічної думки в Україні в 50-ті роки ХХ століття продовжує тенденції започатковані у 30-ті роки – розриву з національним корінням, уніфікації, регламентації й стандартизації. Аналіз першоджерел показав, що 30-ті роки характеризувалися активною роботою над змістом освітньо-виховної роботи дошкільних закладів. Упродовж одного десятиліття тричі суттєво змінювалися основні програмні документи. Між тим, саме в 30-ті роки були закладені основи теорії і методики виховання дітей дошкільного віку, які і стали передумовами розвитку педагогічної думки 50-тих років. У повоєнні роки була продовжена робота над змістом дошкільного виховання і створення програмно-методичних документів [10, с. 30].

У ході наукового пошуку було встановлено, що в 50-ті роки ХХ століття центром організації методичної роботи були кабінети дошкільного виховання інститутів удосконалення учителів. Однією з важливих форм методичного керівництва дитячими закладами була організація роботи методичних об'єднань, які давали можливості для широкого обміну думками, та для обміну кращим досвідом [3, с. 26-28]. У ході наукового пошуку встановлено, що велика увага в методичній роботі 50-тих років була відведена наданню конкретної допомоги молодим вихователям, для цього методичні кабінети проводили консультації з питань планування, проведення ігор і занять, методисти систематично відвідували дитячі садки, де працювали молоді вихователі [11, с. 25-26].

Аналіз першоджерел показав, що первинною ланкою, де проводилась методична робота педагогічного колективу дошкільної установи, були педагогічні наради. Педагогічні наради забезпечували зростання педагогічної майстерності працівників дитячого садка, були школою підвищення кваліфікації дошкільних працівників та ефективним засобом поліпшення якості виховної роботи [7, с. 33-38].

Зіставний аналіз різних підходів дозволив виокремити найбільш доцільні з точки зору проблематики нашого дослідження форми та методи роботи методичних кабінетів 50-тих років: методичні об'єднання, семінари, курси, науково-практичні конференції.

Спираючись на думку О. Сухомлинської, можна стверджувати, що початок третього етапу (1958-1985 рр.) радянського періоду розвитку педагогічної науки пов'язаний із «Законом про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР» (1958 р.). Закон стосувався реформування всієї системи освіти, тому прийняті були Постанови, що передбачали суттєві зміни всієї системи дошкільної освіти. Новий тип дошкільного закладу – ясла-садок, його призначення й завдання Рада Міністрів СРСР визначила в постанові 1959 р. «Про заходи щодо подальшого розвитку дитячих дошкільних установ, поліпшення виховання та медичного обслуговування дітей дошкільного віку». Відповідне «Положення про об'єднану дошкільну дитячу установу (ясла-садок)» було затверджено Постановою Ради Міністрів УРСР у 1960 р.

Аналіз першоджерел показав, що у зв'язку з прийняттям даної постанови розвиток питань організації методичної роботи в ДНЗ 60-тих років ХХ століття був спрямований на перегляд змісту роботи ясел і дитячих садків, удосконалення і активізації методів виховання і навчання дітей, масового впровадження в практику дошкільних закладів передового досвіду і наукових досягнень психології та педагогіки. У ході роботи над дослідженням встановлено, що важливим завданням дошкільних працівників у 60-ті роки стало освоєння проекту нової програми виховання в дитячому садку. Перед методичними кабінетами були визначені завдання з організації для вихователів лекцій і семінарів, на яких висвітлювалися основні положення нової програми, розглядалися окремі проблеми виховання і навчання дітей дошкільного віку, а також консультації методичних кабінетів [6, с. 1-5].

На підставі аналізу наукової літератури виявлено, що з появою об'єднаних дошкільних навчальних закладів в 60-ті роки була введена до штатного роз-

пису посада вихователь-методист. Основними обов'язками вихователя-методиста є допомога завідувачу в методичному керівництві роботою в дошкільному закладі, надання допомоги вихователям дошкільних груп систематичної допомоги у вихованні дітей [1, с. 40-41].

Науковий пошук дозволив з'ясувати, що в 70-ті роки ХХ століття основним завданням методичної роботи було поліпшення якості виховання та навчання дітей у дошкільних навчальних закладах, підвищення майстерності вихователів, допомога їм у роботі. Слід зазначити, що важливу роль в організації методичної роботи відігравали методичні кабінети, завданням яких було активно сприяти науковій розробці питань виховання дітей раннього та дошкільного віку, збирання, систематизація та розповсюдження передового досвіду, допомога вихователям у самоосвіті [8, с. 21-24].

Доцільно зазначити що в 70-ті роки важливою ланкою в системі методичної роботи були школи передового педагогічного досвіду та опорні дитячі садки. Вони були ефективною формою підвищення педагогічної майстерності вихователів, поширення і впровадження передового досвіду, що забезпечувало глибоке вивчення програми виховання в дитячому садку і найкраще її використання, а також впровадження наукових досліджень у практику дошкільних закладів.

На основі аналізу наукових джерел виявлено, що основними формами організації методичної роботи в період 60-70 років були: методичні об'єднання, семінари, курси, науково-практичні конференції, педагогічні читання, проведення відкритих днів, вивчення роботи окремих педагогів, кращих закладів, перегляд різних видів дитячої діяльності в дитячому садку, які спирались на досягнення науки та передового педагогічного досвіду та були спрямовані на всебічне підвищення кваліфікації та професійної майстерності кожного вихователя і колективу в цілому.

У ході наукового пошуку встановлено, що наступний IV етап розвитку педагогічної думки починається, на думку О. Сухомлинської, у 1985 році, коли в країні відбулися кардинальні зміни, які в педагогічній науці вилилися в педагогічний рух під назвою «педагогіка співробітництва». Педагогіка співробітництва виступала з гострою критикою системи освіти, напрямів розвитку педагогічної думки і висувала вимоги демократизації і гуманізації навчальних закладів, індивідуального підходу до дитини, як до повноцінної особистості [5, с. 40].

За умови такого підходу головним завданням методичної служби в 80-ті роки була переорієнтація всіх ланок народної освіти на гуманізацію педагогічного процесу, мета якої – сприяння становленню дитини як особистості. Методична служба переорієнтувалась і повністю переключилась з контролюючої функції на підвищення фахової майстерності педагога, співробітництво з дитячим садком, надання дійової, компетентної допомоги. Всі форми методичної роботи були спрямовані на стимуляцію пошуку, творчої активності педагогів, впровадження перспективних наукових досягнень, передового педагогічного досвіду [4, с. 6-7].

Теоретичний аналіз наукової праці О. Сухомлинської показав, що VII період починається у 1991 році, коли Україна здобула державну незалежність, у цей

період розвиток національної науки і освіти стає офіційно-державницьким напрямом [9, с. 53].

На підставі аналізу опрацьованої літератури, встановлено, що протягом 90-х років тривав активний процес перегляду загальних підходів до виховання дітей дошкільного віку, визначення нових концептуальних засад, що значно відобразилось на розвитку організаційно-педагогічних засад методичної роботи.

Отже, виділення історіографічних періодів дозволило нам зрозуміти й осмислити процес становлення, розвитку історико-педагогічних знань з організації методичної роботи дошкільних навчальних закладів України (друга половина ХХ ст.). Проблема дослідження була розглянута, спираючись на періодизацію запропоновану О. Сухомлинською. Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить, що розвиток методичної роботи в дошкільних закладах другої половини ХХ ст. будувався на досягненнях науки та передового педагогічного досвіду, був спрямований на всебічне підвищення кваліфікації та професійної майстерності кожного вихователя і колективу в цілому.

Здійснений у статті історіографічний аналіз досліджуваної проблеми, дозволяє узагальнити досвід минулих років для подальшого розвитку організації методичної роботи в сучасних дошкільних навчальних закладах України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Впорядкування робочого дня педагогічних працівників дошкільних закладів // Дошкільне виховання. – 1964. – № 11 (листопад). – С. 40-41.
2. Гупан Н.М. Українська історіографія історії педагогіки / Н.М. Гупан. – К.: А.П.Н., 2002. – 224 с.
3. Кінчи І.Я. Методичні об'єднання дошкільних працівників / І.Я. Кінчі // Дошкільне виховання. – 1952. – №9 (вересень). – С. 26-28.
4. Лаврентьева Г. Курс на оновлення / Г. Лаврентьева // Дошкільне виховання. – 1989. – № 11 (листопад). – С. 6-7.
5. Наточий Л.О. Сутність поняття «періодизація» щодо проблеми розвитку теорії управлінської культури керівників загальноосвітніх шкіл у вітчизняній педагогічній теорії (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.) / Л.О Наточий // Педагогічні науки – Випуск 15. – С.35-43.
6. Петрусенко Т. Новий етап у розвитку дошкільного виховання / Т. Петрусенко // Дошкільне виховання. – 1959. – № 8 (серпень). – С. 1-5.
7. Пясецька Ю.Й. Педагогічні наради в дитячому садку / Ю.Й Пясецька // Дошкільне виховання. – 1952. – № 9 (вересень). – С. 33-38.
8. Сап О.А. Районний методичний кабінет / О.А. Сап // Дошкільне виховання. – 1972. – № 2 (лютий). – С. 21-24.
9. Сухомлинська О.В. Періодизація педагогічної думки в Україні: кроки до нового виміру / О.В. Сухомлинська // Збірник наукових праць до 10-річчя АПН України. – Частина 1. – Харків : ОВС, 2002. – С. 37 – 54.
10. Улюкаєва І.Г. становлення та розвиток суспільного дошкільного виховання в Україні ХХ – початок ХХІ століття / І.Г. Улюкаєва // Педагогічні науки. – Випуск 16. – С. 28-33.
11. Шубіна Є.В. Робота з молодими вихователями / Є.В. Шубіна // Дошкільне виховання. – 1952. – № 12 (грудень). – С. 25-26.

YULIIA SYROVA

PERIODIZATION OF DEVELOPMENT OF ORGANIZATIONAL
AND PEDAGOGICAL PRINCIPLES OF THE METHODOICAL
WORK IN PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE
(THE SECOND HALF OF XX CENTURY)

The article gives the characteristics of the periods of development of organizational and pedagogical principles of the methodical work in preschool educational institutions of Ukraine (the second half of XX century). While working on the research, it is found that the historical and pedagogical analysis of the papers, carried out by us, showed that this issue was reflected partly in the contemporary historical and historical and pedagogical scientific search. That is why the analysis of the mentioned aspect of the research subject in the defined period is relevant. The research issue is studied based on the periodization proposed O. Sukhomlynsky. In the course of the scientific research it is found that during 1933-1958 the center of the methodical work was rooms of Preschool Teachers' Continuing Education Institutes. The comparative analysis allowed singling out the approaches which were the most appropriate in terms of the problems of our studied forms and methods of teaching classrooms of 50 years: methodical associations, seminars, courses, scientific conferences. It is analyzed that during the period of 1958-1985 the development of problems of the organization of the methodical work in the preschool educational institutions was intended to review the content of work in nursery and kindergartens, to improve and enhance education and training methods for children, and to introduce massively the leading excellence and research achievements of psychology and pedagogy to the practice of the preschool institutions. Based on the analysis of the scientific sources, it is found out that the main forms of the organization of the methodical work during the mentioned period were group methodical associations, teaching readings, open days, study of papers of individual teachers and the best institutions, review of different types of children activities in the kindergarten. It is found that during the 1985-1991 the main task of the methodical service was reorientation of all parts of the public education to humanization of the educational process. It is established that the methodical service completely switched from controlling functions to enhancing teacher professional skills, cooperation with kindergartens, providing effective, competent assistance to teachers. It is determined that all forms of the methodical work were focused on finding the stimulation of teachers' creative activity, introduction of advanced scientific achievements and pedagogical experience. It is analyzed the last period began in 1991. Based on the analyze of the studied papers, it is established that during 90 years the general approaches to bringing up the preschool children and determination of new conceptual foundations were actively reviewed, and that significantly influenced on the development of the organizational and pedagogical principles of the methodical work. The historiographical periodization allowed us to comprehensively examine the main trends of the development of the methodology and factors that influenced it. The historiographical analysis of the studied problem allows summarize the past experience for the further organization development of the methodological work in the modern preschool educational institutions of Ukraine.

Key words: *periodization, organizational and pedagogical principles, preschool education, methodical work, forms of methodological work organization*

Одержано 23.02.2017 р.